

ЕЛЕКТРОННА ПРОЦЕСУАЛЬНА ФОРМА ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТУПУ ДО ПРАВОСУДДЯ

*Іванюта Наталія Валеріївна,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри юридичних дисциплін
Донецького юридичного інституту МВС України*

Доступ до правосуддя виступає первинною гарантією справедливості судочинства як фактична можливість його ініціювання. Така вимога впливає з положень Конвенції та знаходиться в полі зору ЄСПЛ при оцінці реалізації самого права на суд. Наприклад, у Постанові ЄСПЛ від 30.01.2003 р. у справі «Кордова проти Італії» зазначено, що для того, щоб право на судовий розгляд було дійсно ефективним, особа повинна мати у своєму розпорядженні чітку і реально існуючу можливість оскаржити у суді будь-яку дію, яка зачіпає його права. Сама можливість забезпечення держави в питаннях доступності правосуддя розглядається ЄСПЛ з боку створення умов, що полегшує доступ зацікавлених осіб для судового захисту та недопущення перешкод у його реалізації.

Неможливість обмеження права на доступ до суду неодноразово було підкреслено в позиціях ЄСПЛ (справи «Голдер проти Сполученого Королівства Великобританії», «Воловік проти України», «Трегубенко проти України», «Чуйкіна проти України»); Комітету Ради Європи, яким були вироблені та прийняті резолюції та рекомендації з питань забезпечення більш простого доступу громадян до ефективного правосуддя: Рекомендація № R (81) 7 щодо заходів, що полегшують доступ до правосуддя від 14 травня 1981 р.; Резолюція (76) 5 про безоплатну правову допомогу в цивільних, господарських і адміністративних справах від 18 лютого 1976 р.; Рекомендація № R (84) 5 щодо принципів цивільного судочинства, спрямованих на вдосконалення судової системи, від 28 лютого 1984 р. тощо³⁵⁵.

---

³⁵⁵ Ніколенко Л.М., Іванюта Н.В. Деякі аспекти визначення поняття «доступність правосуддя»: *Актуальні питання юридичної теорії та практики: наукові дискусії: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 2-3 грудня 2016 р).* Харків: Східноукраїнська наукова юридична організація, 2016. Ч. II. С. 56–58.

В межах наукових пошуків та законодавчих ініціатив щодо підвищення ефективності реалізації принципу доступу до правосуддя набувають актуальності питання та процеси щодо виникнення чи запровадження повноцінного самостійного виду процесуальної форми – електронного судочинства. На думку дослідників, український законодавець, перебуває на самому початку реалізації проекту електронного судочинства як нової форми процесу. У широкому розумінні «Електронний суд» навіть визначають самостійною унікальною формою судового процесу, заснованої на новітніх інформаційних технологіях, що забезпечують повний цикл розгляду судової справи в електронному форматі³⁵⁶.

Витоки питання щодо електронного судочинства пов'язані із більш ширшим сегментом – електронною демократією. Крім того, система електронного судочинства є одним з елементів електронного урядування, що сьогодні розглядається як спосіб організації державної влади за допомогою інформаційних мереж, що забезпечує функціонування органів влади в режимі реального часу та робить максимально простим і доступним щоденне спілкування з ними громадян, юридичних осіб, неурядових організацій. У цьому контексті важливим фактором підвищення ефективності, відкритості та прозорості правосуддя є використання у судочинстві ІКТ, що сприяє спрощенню судових процедур, скороченню термінів розгляду судових справ, процесуальних термінів та експлуатаційних витрат³⁵⁷.

Постановка питання щодо перспективності нової електронної процесуальної форми, в тому числі в контексті поліпшення забезпечення доступу до правосуддя в господарських судах, має своє підґрунтя. Наразі Господарський процесуальний кодекс України³⁵⁸ (далі – ГПК України) містить ряд ознак електронної форми, зокрема: єдина судова інформаційно-

---

³⁵⁶ Бринцев О.В. «Електронний суд» в Україні. Досвід та перспективи: монографія. Харків: Право, 2016. 72 с.

³⁵⁷ Кушакова-Костицька Н. В. Розвиток електронного судочинства в Україні: проблемні питання. *Науково-інформаційний вісник. Право*. 2013. № 7. С. 139–145.

³⁵⁸ Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від від 06.11.1991 р. № 1798-ХІІ. Офіційний веб-портал Верховної Ради України: URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>. (дата звернення: 05.04.2019).

телекомунікаційна система (ст. 6 ГПК України), трансляція судового засідання (ч.ч. 6, 7 ст. 6 ГПК України), фіксування судового засідання (ч. 14 ст. 6 ГПК України), електронна форма протоколу результатів автоматизованого розподілу справи (ч. 18 ст. 32 ГПК України), подання в електронній формі документів (в тому числі процесуальні документи, письмові та електронні докази тощо) до суду, вчинення процесуальних дій учасниками справи в електронній формі (ч.5 ст.42 ГПК України), електронні докази (параграф 5 ГПК України), вимоги щодо визначення в заявах, позовних заявах, скаргах номерів засобів зв'язку та електронної пошти, офіційної електронної адреси (за наявності), участь у судовому засіданні в режимі відео-конференції (ст. 197 ГПК України) тощо.

Аналіз норм ГПК України демонструє, що на сьогодні відсутнє повноцінне електронне правосуддя в якості можливості її визначення як самостійного виду процесуальної форми. Наразі є достатні підстави оперувати лише окремими його елементами в господарському судочинстві, які притаманні існуючим видам судових проваджень. При цьому система останніх має перспективну тенденцію доповнюватися іншими, зокрема: визнання усього спектру існуючих сьогодні електронних інформаційних ресурсів належними і повністю допустимими доказами в судовому процесі; можливості вчинення в електронному форматі усіх процесуальних дій під час розгляду будь-яких судових справ; дистанційного електронного користування усіма процесуальними правами (починаючи від можливості сплатити судовий збір та подати позовну заяву, включаючи можливість подати відгук на неї, будь-який інший процесуальний документ в електронному вигляді, можливість ознайомитись з матеріалами справи та взяти участь в судових засіданнях (у тому числі в судових дебатах) з будь-якої точки земної кулі в режимі онлайн за допомогою відеоконференції, SMS-чату тощо, закінчуючи пред'явленням електронного виконавчого документу до виконання і одержанням результатів виконавчих дій³⁵⁹.

---

³⁵⁹ Бринцев О.В. «Електронний суд» в Україні. Досвід та перспективи: монографія. Харків: Право, 2016. 72 с.

Можна підтримати думку науковців, які вважають, що за онлайнвою процедурою, яка дозволяє дотриматися всіх принципів процесу, у тому числі і доступу до правосуддя, майбутнє юридичного процесу загалом.

ЩОДО РОЗВИТКУ ПРАВОСУДДЯ У СПРАВАХ ПРО ПРАВОПОРУШЕННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ

*Ковальчук Юрій Іванович,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри
конституційного, міжнародного і кримінального права
Донецького національного університету імені Василя Стуса*

На сьогодні, актуальне значення має модернізація правосуддя у справах про правопорушення неповнолітніх з урахуванням Мінімальних стандартних правил ООН (Пекінські Правила)³⁶⁰.

Одним із проблемних питань є здійснення судочинства у справах про правопорушення неповнолітніх у спеціалізованих судах, які необхідно створити в Україні.

Згідно з Конституцією України (ст. 125), в державі повинна бути створена система спеціалізованих судів як автономне відгалуження системи судів загальної юрисдикції. Тому юридичних перешкод для створення судів у справах неповнолітніх практично немає.

Однак, відповідно до ст. 221 КУпАП та ст. 6 Закону України „Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей”, справи про адміністративну відповідальність неповнолітніх віком від 16 до 18 років розглядають районні (міські) суди загальної юрисдикції. Судовий розгляд таких справ відбувається за загальними правилами, передбаченими главами 22 та 23 КУпАП України з урахуванням особливостей, які зумовлені необхідністю найбільш повного і всебічного з’ясування усіх обставин справи і забезпечення додаткових гарантій прав неповнолітнього на захист та виховного запобіжного

---

³⁶⁰ Мінімальні стандарні правила ООН, щодо відправлення правосуддя відносно неповнолітніх.